Euskal Herriko Ahotsak

ahotsak.com

Mertxe Esnaola Zubeldia

Lazkao, Gipuzkoa (1942)

Aurkibidea

Biografia

Lazkaomendi auzoko Lizargarate baserrian jaio zen, sei anai-arrebatatik zaharrena. Aita bertakoa zen eta ama, berriz, Gaintza herritik etorritakoa. Sei urterekin auzoko Lartxai eskolan hasi zen; gero kalekora joan zen, eta Beasaingo karmelitekin bukatu zituen eskolok. Baserrian jende asko bizi ziren, eta Mertxe Oñatiko Garaikoetxea kafetegi-gozotegira joan zen lanera. Bertan hamar urtez lan egin eta gero, Oñatiko Garagaltza Handia baserrira ezkondu zen, bertako Luis Arkauzekin. Bost seme-alaba izan zituzten. Garaikoetxea kafetegiko oporrik gabeko lana eta bezeria bereziari buruz hitz egiten du. Garai hartan Oñatin zeuden tabernak eta beste kontu batzuk aipatzen ditu. Grabazioa egin zen garaian, senarrak eta biek etxe ondoan ireki zuten landetxe bat kudeatzen zuten. Senarra ere egon zen elkarrizketan. Oñatiko euskara darabil gehienbat elkarrizketan.

Zintak

LAZ-002

- **Proiektua**: Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Elortza, Kepa
- **Data**: 2010-09-10
- **Iraupena**: 77 min
- **Euskarria**: Bideo digitala
- **Kodifikatzailea**: Etxeberria, Eider

Pasarteak

1. Aita Ordiziako plazara txerrikumeak gurdian hartuta

- **Erref**: LAZ-002/002
- **Iraupena**: 0:01:33. **Hasi**: 00:01:46. **Bukatu**: 00:03:19
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera

Laburpena:
Etxean beti izan dute ganadua: behiak, idiak, txerriak... Aitak asteazkenero gurdian jaisten zituen txerrikumeak Ordiziako plazara.

Transkripzioa
- Zuek etxien ganaurik eta...?
- Bai, betik gure etxian betik familixia bizi izan da ganauakin. Gu bizi izan giñan sei behikin, sei seme-alaba, eta, ba, gaiñetik baserrixan itten zana, gauzakin.
- Idirik eta?
- Idixak be bai, karo, idi paria betik.
- Eta ardirik edo?
- Ez, ardirik ez. Ba oilluak eta horreik bai, baiño...
- Txarri ta...
- Bai, horreik bai. Txerrikumak hazten zian. Uaindikan...
- [...]?
- Bai, klaro, txerrikumak. Eta atzo oaindik esaten eon nitzan, gure aitta asteazkenetan, eguaztenetan, faten zan Ordiziara, irixakin, irixak lotu, burdixan jarri txerrikumak, eta han... auzuan, beste bide... burdi-bide... kin Ordizirako plazaa juaten zan asteazkenetan.
- Ta txarrikumak burdixan eruaten zittun?
- Ba, ba, ba, bai.
- Baiña hogetakak ala?
- Hogetakak ez, ba, txertalde bat igual izango zan hamarrekua edo... o beatzikua edo hamabikua. Ez dakit.
- Zeaittik billotsak-eta lehen behintzet astuen eruaten zittuen.
- Ez, ez, ez, zean, burdixan, burkajan.
- Ba, ba, ba, bai.
- Eta gaiñetik tapau, gaiñetik zea eukitzen eben, saria edo...
- Eta beti saltzen zittun danak edo...?
- Bueno, batzutan etxea etorriko zan, beak gura ebena ez otseiñian aginketan, etxea etorten zan. Ta, ba, [ama be] asteazkenetan...
- Ta Ordiziko plazan eoten zan, e?
- Ba, ba, ba, bai, Ordiziko plazaa juaten zan.

2. Etxetik herrira joateko bidea

- **Erref**: LAZ-002/003
- **Iraupena**: 0:01:24. **Hasi**: 00:03:19. **Bukatu**: 00:04:43
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Bideak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizkizunak eta otoitzak
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak

Laburpena:
Etxetik Ordiziara joateko, ordubeteko bidea zegoen gurdiarekin. Bide ona ezagutu izan du beti beren baserritik herrira joateko. Ama igandero joaten zen herriko mezara oinez, 2 kilometroko bidean. Lehen ez zegoen mezarik auzoko elizan, baina orain bai.

Transkripzioa
- Baserrittarrak han inguruko... karo, zuenetik Ordizira, ba, fanalditxua, ezta?
- Guretik ordu... ordu... bai...
- [...]
- Baiña burdixakin fateko ba igual ordubete, e! Oiangundik bueltan, ordubete bai, e.
- Eta beste basarrittar batzuk be...
- Bai, bai, bai, bai klaro, orduan bai.
- Politta izango zan
- Burdixan faten zan.
- Dana bekorotzez beteta ta.
- Eta gaiñea guk kalera betik euki duu bide ona, ba, Lazkanora, betik, nik betik ezautu dot izugarrizko bidia. Zabala ez, baiño beti... diputaziñokua zan, eta betki bide ona nik han ezautu dot. Ta gure amandria be faten zan... ama, berriz, goizeko seieta... sei t´erdietako mezetara domekero-domekero, oiñez, bi kilometro.
- Auzoko elizara edo herrira?
- Ez herrira, herrira, herrira.
- A auzuan ez zeukain...
- Baeuken, bageukan. Oain be... oain eoten da mezia, baiño eguardixan. Orduan ez euen mezaik auzuan, baiño oain bai. Eta...
- Oin aldrebes... beste leku batzutan aldrebes pasaitten da ba, ezta?
- Ez, ez, uain badau. Uain eoten da eguardiro domeketan betik eoten da ta jente asko juaten da, gaiñea. Auzoko jente asko juaten da. Eta gero Ordizikuak eta Zaldibikuak eta...
- [...]?
- Oso politta da lekua, bai, bai, bai, San Juan Ante Porta Latina. Hoi zan e, ba... aprillian zelebraitten da, Sa Prudentziotatik hurrengo igandea.

3. Mezara joan ostean, Beasaina musika-banda entzutera

- **Erref**: LAZ-002/005
- **Iraupena**: 0:02:00. **Hasi**: 00:05:02. **Bukatu**: 00:07:02
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizkizunak eta otoitzak
- Aisia » Kultura » Musika

Laburpena:
Lehen ama herriko mezara joaten zen igandero goizeko seietan. Umeak amandrearekin joaten ziren meza nagusira. Meza ostean, Beasaina joaten ziren, musika egoten baitzen han. Lazkaon ez zen musikarik egoten jaietatik aparte. Beasainen elkartzen zen inguruko herrietako jendea.

4. Lazkaomendiko eskolatik Beasaingo karmelitetara

- **Erref**: LAZ-002/007
- **Iraupena**: 0:01:21. **Hasi**: 00:07:06. **Bukatu**: 00:08:27
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Euskara » Euskararen egoera
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eliza giroko ospakizunak

Laburpena:
Lazkaomendiko eskolan hasi zen ikasten sei urte zituela. Han dotrina euskaraz ikasten zuten, eta Cara al Sol abesten zuten. Gerora herrira joan zen karmelitetara eta han gaztelaniaz ikasi zuen.

5. Etxean "overbooking" eta Oñatira neskame

- **Erref**: LAZ-002/008
- **Iraupena**: 0:02:38. **Hasi**: 00:08:27. **Bukatu**: 00:11:05
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:
Urte askoan etxean 12 lagun bizi izan ziren eta ondo konpontzen ziren elkarren artean. Hainbeste lagun izanda, Mertxe Oñatira joan zen lanera neskame.

6. Eskolara bidean esnea banatzen

- **Erref**: LAZ-002/010
- **Iraupena**: 0:02:21. **Hasi**: 00:11:16. **Bukatu**: 00:13:37
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak

Laburpena:
Anaiak eskolara joateko gogoa izaten zuen eta etxean lana egon arren, joatea lortzen zuen. Mertxek beti maistrak izan ditu. Eskolara joateko bidean, esnea banatzen joaten ziren. Eskolara sartzean, astoa kanpoan lotuta uzten zuten.

7. Eskolatik ateratakoan, etxeko zereginak zain

- **Erref**: LAZ-002/011
- **Iraupena**: 0:02:13. **Hasi**: 00:13:37. **Bukatu**: 00:15:50
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:
Goizeko 9etan hasten ziren eskolan, eta larunbat goizetan ere joaten ziren; ostegun goizetan jai izaten zuten. Bazkaltzera etxera joaten ziren. Etxeko lanetan fina zen. Behin amonari patatak ekarri zizkionean, eskaileratan behera erori eta konorterik gabe geratu zen.

8. Arropa garbitzeko egin beharreko ibilaldiak

- **Erref**: LAZ-002/012
- **Iraupena**: 0:01:20. **Hasi**: 00:15:50. **Bukatu**: 00:17:10
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea
- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura

Laburpena:
Etxean beti ezagutu izan du argindarra eta bide ona; baina urarekin arazoak izan dituzte. Ama herriko garbitegiraino joaten zen etxeko guztien arropak garbitzera; arropa gutxi zeukanean, ordea, errekara joaten zen. Ura iritsi zenean, amak asko eskertu zuen.

9. Etxeko zereginak; ur-korrontea auzora iritsi zenekoa

- **Erref**: LAZ-002/014
- **Iraupena**: 0:02:18. **Hasi**: 00:17:40. **Bukatu**: 00:19:58
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:
Senideek amari laguntzen zioten etxeko lanekin. Mertxe Oñatira joan ostean jarri zuten auzoan ura. Teilatuko ura aprobetxatzen zuten, baina ez zen etxeko behar guztietarako iristen. Beren etxeko komuna nolakoa zen azaltzen du.

10. Baserriko jeneroa plazara eta plazatik asteko erosketa etxera

- **Erref**: LAZ-002/016
- **Iraupena**: 0:02:33. **Hasi**: 00:20:41. **Bukatu**: 00:23:14
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Baserria » Baserriko lanak » Garia

Laburpena:
Garia eta artoa egiten zuten etxean. Garia jotzeko makina etxerik etxe erabiltzen zuten. Ahal zuten jenero gehiena saldu egiten zuten plazan. Kaletik gehienbat okela ekartzen zuen amak igandetan, harategiak irekita egoten baitziren.

11. Baserriko otorduak eta garraiobideak

- **Erref**: LAZ-002/017
- **Iraupena**: 0:03:37. **Hasi**: 00:23:14. **Bukatu**: 00:26:51
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera
- Baserria » Baserriko lanak » Lurra lantzea

Laburpena:
Asteko erosketa nagusia Ordiziatik ekartzen zen asteazkenetan. Asteguneko jatordu normala etxean baba eta arrautza izan ohi zen. Bakoitzak bere plateretik jaten zuen otorduan. Intxaurrak eta urrak gustura jaten zituzten. Amak etxerako gazta egiten zuen. Auzoko batzuek gurdia zeukaten, eta amandrea haiekin joaten zen mezara. Gurdian 4 bat lagun kabitzen ziren.

12. Auzoko eskolako maistra Tolosatik etortzen zen egunero

- **Erref**: LAZ-002/019
- **Iraupena**: 0:00:55. **Hasi**: 00:28:45. **Bukatu**: 00:29:40
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Herria, azpiegitura » Garraioak » Trenak

Laburpena:
Eskolako maistrak asko aldatzen ziren. Bat Tolosatik etortzen zen, eta eskolaraino iristeko egunero ibilbide luzea egin behar izaten zuen.

13. Oñatira neskame joandakoan, harrera ona egin zioten

- **Erref**: LAZ-002/021
- **Iraupena**: 0:02:32. **Hasi**: 00:30:31. **Bukatu**: 00:33:03
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak
- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:
15 urterekin Oñatira joan zen neskame. Oso harrera ona egin zioten han. Oñatira joateko, mojek soinekoa egin zioten. Neskame zenean, zer-nolako lan-baldintza zituen azaltzen du: oporrak, ordutegia...

14. "Señorita" esan ez ziolako kexatu

- **Erref**: LAZ-002/024
- **Iraupena**: 0:01:32. **Hasi**: 00:34:02. **Bukatu**: 00:35:34
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Kafetegiak eta gozotegiak

Laburpena:
Kanpotik jende asko etortzen zen Oñatira. Garaikoetxea kafetegian jende asko egoten zen, eta haietako bezero bat kexatu egin zen "señorita" esan ez ziolako Mertxek.

15. Garaikoetxea kafetegiaren arrakasta

- **Erref**: LAZ-002/025
- **Iraupena**: 0:02:16. **Hasi**: 00:35:34. **Bukatu**: 00:37:50
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Kafetegiak eta gozotegiak
- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak

Laburpena:
Garaikoetxea kafetegian bi langile finko egoten ziren; igandetan eta jaietan beste hiru langile egoten ziren. Lehen mahai asko izaten zituzten kanpoan, arkupe dena beteta. Jende pila bat etortzen zen kafetegira, gehienbat baserritarrak karta-jokoan aritzera. Kafetegian oso ondo pasatzen zuten lanean.

16. Garaikoetxeako pastelen ospea

- **Erref**: LAZ-002/027
- **Iraupena**: 0:01:18. **Hasi**: 00:38:50. **Bukatu**: 00:40:08
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Kafetegiak eta gozotegiak
- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak

Laburpena:
Garaikoetxea kafetegia eta gozo-denda izan zen. "Pastel peregrinok" ospe ona zuen, nolakoa izaten zen deskribatzen du. Egunero pastelak egiten ziren,

baina asteburutarako pastel desberdin gehiago egiten zituzten. Asteburutan neska bat pastelak banatzen aritzen zen.

17. Igande goizetan kafetegia 9etarako ireki behar

- **Erref**: LAZ-002/030
- **Iraupena**: 0:01:56. **Hasi**: 00:45:03. **Bukatu**: 00:46:59
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Kafetegiak eta gozotegiak
- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak

Laburpena:
Igandetan goizeko mezara joan ostean, kafetegia garbitu egin behar izaten zuten. Kafetegia noiz ixten zuten azaltzen du. Igandetan 9etarako irekitzen zuten lokala.

18. Igande goizetako martxa kafetegian

- **Erref**: LAZ-002/031
- **Iraupena**: 0:03:44. **Hasi**: 00:46:59. **Bukatu**: 00:50:43
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Aisia » Taberna giroa » Kafetegiak eta gozotegiak
- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak

Laburpena:
Kafetegiko mahaiak eta aulkiak nolakoak ziren azaltzen du. Kafetegia irekitzerako, barruko zereginak eginda eduki behar zituzten, eta pertsona bat bezeroei arreta emateko prest. Igande goizetan zer zerbitzatzen zuten azaltzen du. Inguruko bermutik onenak ematen omen zituzten kafetegian. Laneko erritmoa eta ohiturak zorrotzak ziren.

19. Kafetegiko lan-baldintza onak

- **Erref**: LAZ-002/032
- **Iraupena**: 0:02:00. **Hasi**: 00:50:43. **Bukatu**: 00:52:43
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Kafetegiak eta gozotegiak
- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak

Laburpena:
Kafetegian itxurazko soldata ematen zioten: irabazien %10. Beti zegoen, hala ere, gutxieneko soldata. Gizarte-segurantza bazuen berak.

20. Igande arratsaldetan jai tokatzen zitzaionean

- **Erref**: LAZ-002/034
- **Iraupena**: 0:02:08. **Hasi**: 00:52:55. **Bukatu**: 00:55:03
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Kafetegiak eta gozotegiak
- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak

Laburpena:
Igande arratsalde batzuetan jai hartzea tokatzen zitzaien. Mertxek jai izaten zuenean, Oñatiko lagunekin irteten zen. Hala ere, ez zuen denbora askorik izaten, 9etarako kafetegira itzuli behar izaten baitzuen. Giro ona zuten lanean.

21. Deban eguzkitan erre zenekoa

- **Erref**: LAZ-002/035
- **Iraupena**: 0:01:53. **Hasi**: 00:55:03. **Bukatu**: 00:56:56
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Aisia » Mendia eta hondartza » Hondartza

Laburpena:
Kafetegira iritsi berri zela, Debara bidali zuten behin. Eguzkitan egoteagatik, hurrengo egunean gorri-gorri zegoen. Kafetegiko bezeroetako batek adarra jo zion orduan.

22. Baba ez entregatzeagatik, saguek hartu

- **Erref**: LAZ-002/041
- **Iraupena**: 0:01:08. **Hasi**: 01:01:46. **Bukatu**: 01:02:54
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:
Gerra ostean beren etxean baba ezkutatu zuten, baina saguek dena zulatu eta birrinduta utzi zuten. Artajorran soldaduek tripa truke laguntzen zioten amari.

23. Irina ehota kamioian ekarri

- **Erref**: LAZ-002/044
- **Iraupena**: 0:01:28. **Hasi**: 01:04:29. **Bukatu**: 01:05:57
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Errota
- Herria, azpiegitura » Garraioak » Beste garraio batzuk

Laburpena:
Amak labesua egiten zuen. Irina errotatik ehota ekartzen zuten auzokoek kamioiarekin. Araba aldera joaten ziren irin hura ehotzera.

24. Nortasun handiko amona

- **Erref**: LAZ-002/046
- **Iraupena**: 0:01:03. **Hasi**: 01:07:20. **Bukatu**: 01:08:23
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:
Mertxek bere aitona-amonei buruz hitz egiten du. Amonak nortasun handia zeukan.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.
2026-10-28

CC-by-sa | **Ahotsak.eus**
Badihardugu Euskara Elkartea
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com